

raz in oblika nista taka, da bi mogla kategorično zahtevati, naj knjiga izide; upravičujeta jo le za silo. V glavnem se ima, mislim, zahvaliti za svojo existenco aktualnim briškim, begunskim in podobnim motivom; brez njih bi bila videti precej revne vsebine in ne dovolj potrebna.

Najkrepkejše, najbolj resnične, dasi večkrat razbrzdano strastne so pesmi prvega dela, »Tristis amor« in »Pisma«. Tako na primer »Besede iz groba«:

Že mesece sem tu na dnu te jame
črne. Kod, o, kod si hodil, dragi,
da nisi mislil več in nisi vedel záme?

Ves čas sem čakala te. Sneg me beli
pokril je. V mrzlih rokah so zveneli
mi tvoji nageljni. Potem močilo
deževje grob je moj, a ni te bilo.

In kedar so potem po dolgi zimi
semena klila, sem hotela z njimi
ven, ven, vsa trudna od pričakovanja.

Zdaj prišel si, ko zopet pomlad sanja,
in spet gorijo tiste zvezde zlate,
ki so sijale v oni sladki noči.
Saj nisem, dragi, nisem huda náte,
in vse, prav vse odpuščam ti. Ne joči.

Tudi »Pesmi starega begunca« zavzene semintja pristno, pristrčno, na primer tretja, in še nekatere druge. Premnoge pa so v bistvu vendar samo naloga, delo, dejanje literarne volje in umske kombinacije, ki poišče predmetom literarnega izraza, a ne more povzeti njih duševne vsebine; Gradniku večkrat zadošča, da najde za pojav ali dogodek umsko paralelo in da to kombinacijo obdela kot pesem (»Jesensko solnce«, »Mors victrix«, »Pozna jesen«, »Oljčni gaji« in druge).

Nekatere pesmi so metrično trde (»O ti poljana, smrti izročena — podobna si ti stari kurtizani«), nekatere izrazno pomanjkljive (»Ljubav gori mi do te vboge zemlje, — in kedar misel nate mi odjemplje — vse druge misli...«, »Smrt njena za nas — bila vse leto je čakana sreča«, »Ko se smrtna toča zbira — in žvižgajoča gola stebela pušča«), ogniti bi se bilo treba tudi slovniški hibi: »Vprašujem te, k a r nisem vpraševal — nikoĝar še«.

Posebnost Gradnikove verzifikacije je, da z verzi trga stavke — pač zaradi rime — tudi tam, kjer je tako nastali naravni premor ob koncu verza nasproten logičnemu zmyslu stavka. Ker ta forma ni notranje upravičena — naravneje je, rimati sredi verza, nego videzu rime žrtvovati logiko ritma — more veljati le kot izjemna olajšava, ne kot pravilo. *Izidor Cankar.*

Iz moje celice. M. Elizabetha, O. S. Urs. Ljubljana, 1916. Natisnila Katoliška tiskarna. Založil uršulinski samostan. Str. 163. — Žena, ki je napisala te pesmi, čuvstvuje tako:

Ko prilivam svojim cvetkam,
ljubi Jezus, mislim nate;
s srcem vdanim in hvaležnim
jih gojim in čuvam zate.

Ti preprosti, v svoji iskrenosti tako naravni verzi so značilni za M. Elizabeto, za njeno pesniško delo: za

krog njenih predstav in njih vsebino. Kadar pesni, so nje misli polne cvetličnega vonja in ljubezni božje. Skoro ničesar drugega ni v njih, ne drugih predmetov, ne drugih misli. Ljubezen božja se včasih razplamt do prave mistične strasti:

Noči so to, noči ljubezni vroče,
srce ob Srcu, o, kaj vse pove!
Sladkost najslajšo tja vložiti sme,
razkriti vsako bol in rane žgoče.
Noči so to, ko duša le uživa,
ko tiho sluti, kakšno je nebo,
ko zemlje več ne vidi, ve le to,
da Jezusov pogled na nji počiva.

Evharistične pesmi — najboljše iz vse zbirke — so vsebinsko večinoma tako resnične, da se ji besede tvorijo same od sebe, da lete brzokrile skoro brez retoričnega balasta k cilju hrepenjenja. V noči čaka jutra in jutranjega svetega obhajila:

Zato le hitro, zvezde ve žareče,
izginite raz kupolo nebes!
Prevozi urno, biserna kraljica,
skrivnostno pot do jutranjih zaves.
Udarjaj, kladivo, ob bron v zvoniku,
oznani skoraj novi dan iz lin,
pokliči zarjo izza gor visokih,
pokliči mlado jutro iz globin!

In kadar pride jutro:

Najlepši trenutki, o, to so pač tisti,
ko z Jezusom vračam se sklenjenih rok,
ko gledam in molim in ljubim le njega,
ko čutim le eno: da z mano je Bog.

Vendar bi se komaj našla v zbirki pesem, da bi bila vsa dobra, kakršna je. Večkrat se pesnici zgodi, da pokvari pesem, ki bi bila sama po sebi zaokrožena, z didaktično-deklamacijskim koncem, verze maši mnogokrat z nepotrebnimi besedami in kitice z neorganičnimi verzi, ne najde vedno prvega, neposrednega izraza in si pomaĝa z abstrakti in simboličnimi rekviziti, kjer bi bila potrebna gola stvarnost, je včasih votlo patetična. Jezusu pravi n. pr.:

Odkar prinesel si nebo,
besede rekel krasne,
kako so strune jasne!

Ali ne zveni kakor profanacija, če Kristusove besede imenuje »kрасne«? Vezi cerkvene in ascetične frazeologije se še ni znala popolnoma rešiti — in to je velika nevarnost za religiozno pesem. Tudi opisuje samo eno stran religioznega doživljanja, zato se ni čuditi, da se istovrstni motivi kupičijo in da preide mnoga pesem v deklamacijo. *Izidor Cankar.*

»Hrvatska škola 1916.« — Uredila Josip Bačić in dr. Stojan Brajša. Izdalo: Katoličko učiteljsko društvo za Istru »Hrvatska škola« u Pazinu. Tiskala Katoliška tiskarna v Ljubljani. 216 str. Cena 3 K 90 v pri »Tiskovnem društvu« v Pazinu. — To je vojni zbornik učiteljskega glasila »H. Š.«, katero za časa vojne ne more izhajati. Zbornik je izšel s pomočjo kat. istrskih visokošolcev. Strogo literarno oceno bi bilo težko pisati, po-

sebno o leposlovnih sestavkih; med talentom in udejstvomanjem pričakovanja je mogočen prepad in nočemo si delati praznih iluzij. Vendar se je marsikatero pero v zborniku povzpelo nad nivô, ki ga navadno označujemo z besedo »čeden«. Kar nas navdaja s spoštovanjem, je resnost, ki je v teh ljudeh. Narodni in verski princip sta poudarjena najmočneje. Misli so polne načrtov za gradnjo bodočnosti, prepričanja in volje do dela za močno narodovo kulturo, ki usposobi tudi male narode, da so veliki. »Jednoga Smetanu trebali bismo i mi Hrvati. — ...Kada bi Hrvati imali jedan bogato ilustrovani umjetnički list, koji bi donosio ne samo reprodukcije umjetničkih slika, nego i sistematski obradjene članke o slikarstvu, kako to n. pr. donosi slovenski »Dom in Svet« — na taj bi se način obrazovao ukus publike i ona bi počela kupovati umjesto loših dućanskih slika umjetničke slike...» (V spisu »Kod Saše Šantela« od prof. Vaca.) Take misli same so že pozitivno delo. — Jakševe pesmi so dobre, sploh je opaziti v vseh pesmih († Vjekoslav Brajan: »Bojnik« in »Pjesma pregaranja« ter Ypsilon: »Ko gledam...«) trdno idejo v krepki obliki, četudi ni vsak verz popolnoma posrečen. Dve črtici Adolfine S(imsič), »Daj miru!« in »Vidina kazen« — prva polna čuvstva, druga tople pristrčnosti, se ne zdita začetniški — kdor je napisal tako lepe stavke in partije, kakršne so vmes, bo napisal tudi še kaj boljšega. Isto velja o Štefki L(eban), ki ima že precej rutine, le snov — »Jedan dan u Gorici za rata« — ni za leposlovni spis srečno izbrana, a je opis neprimerno boljši, nego so tisti, ki jih beremo dan za dnem. »Pestra narodnostna slika itd.« od dr. Tula, »Iz pisma mladoga učitelja« in »Ratne crtice sa sela« so stvari, ki bodo morda zanimale ta hip, a gredo s silno naglico mimo nas. Dragocenejši kot leposlovni, je gotovo znanstveni del, ki bo dobrodošel marsikomu še pozneje. Ni prostora, da bi omenil vsak članek posebej. Zanimala bosta spisa Vrlinov, Volčič (Slovenec) o Istri u »Novicama« in A. K., Slovinci v Istri. Dalje so zanimivi članki: Jakša: Narodna duša za vrijeme rata, F. Žic: Staroslovenska akademija u Krku, dr. Stojan Brajša: Prinosi za poznavanje Dobrihline dobe, L. Sloković: Narodne poslovice i izrazi iz Sv. Petra u Šumi, F. Žic: Fraze i poslovice, A. Kalac: Neka pisma Volčiču. To je gradivo znanstvene vrednosti. Za danes zelo zanimiv in na prvem mestu je članek: »Rat u svijetlu kat. moralke«. Številni so še pedagoški članki in razna šolska poročila. Dopisi in Listek zaključujejo to po vsebini bogato knjigo. Spredaj ima sliko pokojnega učitelja Vjekoslava Brajana.

France Bevk.

Glasba.

Mozartov Requiem smo slišali dne 13. februarja t. l. v frančiškanski cerkvi. Proizvajala ga je »Glasbena Matica« s sodelovanjem godbe kr. hrvatskih domobrancev iz Zagreba. Na orgljah je spremljal g. Stanko Premrl, ki je po želji artističnega vodstva napravil tudi umetniško lepe, toda celotnemu vtisu brezkoristne pred- in medigre. Kot solisti so nastopali: g. Križaj s svojim izdatnim basom in globokim uživiljenjem v skladbo, gospa Lovšetova s svojim mehkim, ne velikim, pa tem bolj lahnim in zvonkim sopranom, gdčna Sadarjeva z obsežnim altom nenavadno

temnega kolorita. Ko se izvije sponam, ki ji glas še oklepajo, in si pribori tisto lahkoto v predavanju, kot smo jo občudovali pri gospe Lovšetovi, bo to alt ne tako pogostnih lastnosti. G. Kovač je od zadnjič tudi napredoval, dasi glasu do željene zaokroženosti še ni izenačil. Requiem je mnogo mogočneje učinkoval, kot pred letom v Unionovi dvorani. Vzroki bodo tile: predvsem mogočne orglje namesto harmonija, dalje veliko boljši orkester, ki se ni nikoli silil v ospredje, in navsezadnje tudi drugačna, boljša akustika ni tako malo pripomogla do sijajnega uspeha, ki ga je kalil samo neznosen preprič, da smo ga še tedne po kosteh nosili.

To o koncertu. Pa še eno o koncertu v cerkvi. Stalni »Dom in Svetov« referent je poročevalcu za ta slučaj naročil, naj pove, da bi sv. R. Telesa ne bilo treba iz cerkve umikati. — Res je. Omikani ljudje naj se, kamor pridejo, vedo kraju primerno dostojno vesti: če pridejo v posvečeno cerkev, kjer Bog prebiva, naj se tega zavedajo, ali vsaj ne žalijo naj ne tistih, ki jim je cerkev s skrivnostnim tabernakelnom najsvetejši kraj na zemlji.

Poročevalcu samemu pa se zdi, da koncert v cerkvi brez vsake zveze z liturgijo pravzaprav ni stvar, ki bi bila posnemanja vredna. Če ni nobenega cerkvenega dejanja zraven in če se mora še sv. R. T. umekniti, da se more občinstvo čisto neženirano vesti v božji hiši, se zdi, kakor da se je cerkev izpremenila v prostor za zabavo, čeprav plemenito, pa je vendarle v prvi vrsti užitek, ne verskega, ampak umetniškega značaja. Če se torej tudi kaka obsežnejša umetnina proizvaja v cerkvi, naj se proizvaja v zvezi z liturgijo, ker le tako umetnina, za liturgijo pisana, oživi in jo tako doživimo, kakršno je umetnik ustvaril. Razmerje se mi zdi, kakor n. pr. med oltarjem v cerkvi ali pa v muzeju. Requiem torej pri pravi slovesni pontifikalni črni maši z veliko asistenco.

Kadar pa se v cerkvi proizvajajo dela, ki niso v nujni zvezi z liturgičnim dejanjem, takrat naj se pa vsaj nazadnje sklene z liturgičnim dejanjem, recimo z blagoslovom s presv. R. Telesom. Cela stvar bi dobila na tak način cerkvi primerno, pravo lice. Če se pa vse odstrani, kar bi nas moglo in moralo spominjati na cerkev kot liturgičen kraj, potem se zdi cerkev le še sredstvo, da se pridobi nekaj denarja; čeprav je ta odločen dobrodelnim namenom, se vendar vtihotaplja vsaj oddaljena podobnost s tem, o čemer piše sv. Janez (2, 12) in sv. Luka (19, 45). Res, da Requiem n. pr. tudi brez liturgije učinkuje in je kot umetnina sijajno učinkoval; toda čuvstvom, ki jih glasba rodi, se lahko različna vsebina daje. Ni nujno, da morajo biti ravno religiozna. V zvezi z liturgijo se ta namen gotovo lažje doseže, ker ga liturgija sama silí do zunanjšega miru, ta pa je prvi pogoj notranje zbranosti.

Sploh pa vnovič: orglje v Unionovo dvorano, da se bodo mogli vsakršni koncerti v njej vršiti, in ne bo treba — ker koncertna dvorana nima orgelj — cerkvâ v ta namen rekvirirati.

Dr. Fr. Kimovec.

Matični koncerti 14., 15. in 16. februarja 1917. Matičnih koncertov, pri katerih se je kot glavna skladba izvajala P. Hugolin Sattnerjeva »Soči«.